

Рівненський державний гуманітарний університет
Історико-соціологічний факультет

ІСТОРІЯ ОЧИМА МОЛОДИХ ДОСЛІДНИКІВ

Матеріали регіональної науково-практичної
конференції молодих вчених, аспірантів,
здобувачів, магістрантів

Випуск III

Рівне – 2008

УДК.930.1
ББК 63
I - 90

Історія очима молодих дослідників. Збірник наукових праць.
Випуск 3 / Редкол.: В.Шеретюк, Л.Галуха, П.Савчук, Р.Давидюк. –
Рівне: РДГУ, історико-соціологічний факультет, 2008. – 287 с.

Збірник містить результати наукових пошуків з актуальних
проблем української та світової історії, виголошені на регіональній
науковій конференції молодих вчених, аспірантів, здобувачів,
магістрантів 13 грудня 2006 року (Рівне, РДГУ, історико-соціологічний
факультет).

Редколегія:

Шеретюк В.М. – голова редколегії, кандидат історичних наук, доцент
Галуха Л.Ю. – заступник голови редколегії, кандидат історичних наук,
доцент

Савчук П.О. – кандидат історичних наук, професор
Давидюк Р.П. – кандидат історичних наук, доцент

Літературне редагування:

Бородинська Л.І. (розділи 1,3)

Кревська Г.А. (розділ 2)

Тимочко І.Б. (розділ 1)

Рецензенти:

Троян С.С. – доктор історичних наук, професор

Жиліюк С.І. – доктор історичних наук, професор

Рекомендовано до друку Вченою Радою Рівненського державного
гуманітарного університету (протокол № 11, від 27.06.2008 р.)

© Історико-соціологічний факультет РДГУ
© Українське історичне товариство при
історико-соціологічному факультеті РДГУ

Сухий П.В.,
магістрант
історико-соціологічного
факультету РДГУ
Науковий керівник:
доц. Сєверова О.В.

КОЗАЧІ ФОРМУВАННЯ У ВЕРМАХТІ ТА СС

Козаки в період Громадянської війни в основній своїй масі воювали проти більшовиків, в 30-х роках зазнали репресій і лише на передодні Другої світової війни з них були зняті обвинувачення з боку влади. Зокрема козакам дозволили служити в армії. Для частини козаків, все ж, Друга світова війна була продовженням Громадянської війни і боротьбою за свої втрачені права і вольності. В зв'язку із чим частина козаків ішла добровільно на службу у Вермахт та СС.

Німецькі війська, протягом Другої світової війни, відчували гостру нестачу людських ресурсів, і тому Вермахт і СС були змушені набирати добровольців навіть з неарійських народів. Це вимагало певного обґрунтування, тому для козаків була складена теорія про їх походження від готів.

Появі в складі Вермахта козачих частин у найбільшій мірі сприяла репутація козаків як непримиренних борців проти більшовизму, завойована ними ще в роки Громадянської війни. Восени 1941 р. зі штабу 18-ої армії в Генеральний штаб сухопутних військ Німеччини надійшла пропозиція про формування з козаків спеціальних частин для боротьби з радянськими партизанами, ініціатором якого виступив офіцер армійської контррозвідки барон фон Клейст. Пропозиція отримала підтримку, і 6 жовтня генерал-квартирмейстер Генерального штабу генерал-лейтенант Э.Вагнер дозволив командуючим тилловими районами груп армій „Північ”, „Центр” і „Південь” сформувати до 1 листопада 1941 р., за згодою відповідних начальників СС і поліції, – як експеримент – козачі частини з військовополонених для використання їх у боротьбі проти партизанів [5, 38].

Перша з таких частин була організована відповідно до наказу командуючого тилловим районом групи армій „Центр” генерала фон Шенкендорфа від 28 жовтня 1941 р. Це був козачий ескадрон під командуванням перейшовшого незадовго до того на сторону німців майора Червоної Армії І.Кононова. Командуванням тилового району було сформоване ще 4 ескадрони, і вже до вересня 1942 р. під командуванням Кононова знаходився 102-й (із жовтня – 600-й) козачий дивізіон (1, 2, 3-й

кінні ескадрони, 4, 5, 6-а пластунські роти, кулеметна рота, мінометна й артилерійська батареї). Загальна чисельність дивізіону складала 1799 чоловік, у тому числі 77 офіцерів. Протягом 1942-1943 рр. підрозділи дивізіону вели напружену боротьбу з партизанами в районах Бобруйська, Могильова, Смоленська, Неволячи і Полоцька [2, 157].

З козачих сотень, сформованих при армійському й корпусному штабах німецької 17-ї армії, наказом від 13 червня 1942 р. був утворений козачий кавалерійський полк „Платов”. У його складі було 5 кінних ескадронів, ескадрон важкої зброї, артилерійська батарея і запасний ескадрон. Командиром полку був призначений майор вермахту С.Томсен. З вересня 1942 р. полк використовувався для охорони робіт по відновленню Майкопських нафтопромислів, а наприкінці січня 1943 р. був перекинений у район Новоросійська, де ніс охорону морського узбережжя й одночасно брав участь в операціях німецьких і румунських військ проти партизанів. Навесні 1943 р. він обороняв „Кубанське передмостове укріплення”, відбиваючи радянські морські десанти східніше Темрюка, поки наприкінці травня не був знятий із фронту і виведений у Крим [3, 206].

Козачий кавалерійський полк „Юнгшульц”, сформований улітку 1942 р. у складі 1-ої танкової армії вермахту, мав ім'я свого командира – підполковника І. фон Юнгшульца. Спочатку полк мав тільки два ескадрони, один із яких був суто німецьким, а другий складався з козаків-перебіжчиків. Вже на фронті до складу полку було включено дві козачі сотні з місцевих жителів, а також козачий ескадрон, сформований у Сімферополі і перекинений потім на Кавказ. За станом на 25 грудня 1942 р. полк нараховував 1530 чоловік, у тому числі 30 офіцерів, 150 унтер-офіцерів і 1350 рядових. Починаючи з вересня 1942 р. полк „Юнгшульц” оперував на лівому фланзі 1-ої танкової армії в районі Ачикулак-Будьонівск, приймаючи активну роль у боях проти радянської кавалерії. Після наказу від 2 січня 1943 р. про загальний відступ полк відходив на північний захід у напрямку станиці Єгорликської, поки не з'єднався з частинами 4-ої танкової армії вермахту. Надалі він був підлеглий 454-й охоронній дивізії і перекинений у тилловий район групи армій „Дон”.

Відповідно до наказу від 18 червня 1942 р. належало направляти усіх військовополонених, що були козаками за походженням і вважали себе такими, у м. Славута. До кінця місяця тут було зосереджено вже 5826 чоловік, і було прийняте рішення про формування козачого корпусу й організації відповідного штабу. Оскільки серед козаків гостро відчувалася нестача старшого й середнього командного складу, у козачі частини почали набирати колишніх командирів Червоної Армії що не були козаками. Згодом при штабі формування було

відкрито 1-е Козаче імені отамана графа Платова юнкерське училище, а також унтер-офіцерська школа.

З наявного складу козаків у першу чергу, були сформовані 1-й Отаманський полк під командуванням підполковника барона фон Вольфа й особлива півсотня, призначена для виконання спеціальних завдань у радянському тилу. Після перевірки поповнення, що прибувало, було почате формування 2-го Лейб-козачого і 3-го Донського полків, а слідом за ними – 4-го і 5-го Кубанських, 6-го і 7-го Зведено-козачих полків. 6 серпня 1942 р. сформовані козачі частини були переведені зі Славутського табору в Шепетівку в спеціально відведені для них казарми [3, 210].

Згодом робота по організації козачих частин в Україні набула планомірного характеру. Опинившись у німецькому полоні, козаки концентрувалися в одному таборі, з якого після відповідної обробки направлялися в резервні частини, а вже відтіля переводилися у сформовані полки, дивізіони, ескадрони й сотні. Козачі частини спочатку використовувалися винятково як допоміжні війська для охорони таборів військовополонених. Однак, після того, як довели свою придатність до виконання самих різних завдань, їхнє використання придбало інший характер. Більшість зі сформованих в Україні козачих полків були задіяні на охороні автомобільних шляхів і залізниць, інших військових об'єктів, а також у боротьбі з партизанським рухом на території України й Білорусії.

Багато козаків влилося у німецьку армію, коли наступаючі частини вермахту вступили на території козачих областей Дону, Кубані й Тереку. 25 липня 1942 р., відразу ж після заняття німцями Новочеркаська, до представників німецького командування з'явилася група козачих офіцерів і виявила готовність „усіма силами і знаннями допомагати доблесним німецьким військам в остаточному розгромі сталінських поплічників”, а у вересні в Новочеркаську із санкції окупаційної влади зібрався Козачий схід, на якому був обраний штаб Війська Донського (із листопадові 1942 р. іменувався штабом Похідного отамана) на чолі з полковником С.Павловим, що приступив до організації козачих частин для боротьби проти Червоної Армії.

Згідно з наказом штабу, усі козаки, здатні носити зброю, повинні були з'явитися на пункти збору і зареєструватися. Станичні отамани зобов'язувалися у триденний термін сповісти про реєстрацію козачих офіцерів і козаків і підібрати добровольців для частин, що утворились. Кожен доброволець міг записати свій останній чин в Російській Імператорській армії або у білих арміях. Одночасно отамани повинні були забезпечувати добровольців стройовими конями, сідлами,

шашками й обмундируванням. Озброєння для формованих частин виділялося за узгодженням з німецькими штабами й комендатурами.

У листопаді 1942 р., незадовго до початку радянського контрнаступу під Сталінградом, німецьке командування дало санкцію на формування в областях Дону, Кубані й Тереку козачих полків. Так, із добровольців донських станиць у Новочеркаську були організовані 1-й Донської полк під командуванням осавула А.Шумкова і пластунський батальйон, що склали Козачу групу Похідного отамана полковника С.Павлова. З козачих сотень, сформованих у станицях Уманського відділу Кубані, під керівництвом військового старшини І.Саломохи почалось формування 1-го Кубанського козацького кінного полку, а на Тереку по ініціативі військового старшини М.Кулакова – 1-го Волгжського полку Терського козачого війська. Організовані на Дону козачі полки в січні-лютому 1943 р. брали участь у важких боях проти наступаючих радянських військ на Сіверському Дінці, під Батайськом, Новочеркаськом і Ростовим. Прикриваючи відхід на захід головних сил німецької армії, ці частини непохитно відбивали натиск переважаючого супротивника і понесли важкі втрати, а деякі з них були знищені цілком [5, 56].

Козачі частини формувалися також командуванням армійських тилкових районів (2-ї і 4-ї польових армій), корпусів (43-го і 59-го) і дивізій (57-ї і 137-ї піхотних, 203, 213, 403, 444 і 454-ї охоронних). У танкових корпусах, як, наприклад, у 3-м (козака моторизована рота) і 40-м (1 і 2-й козачі ескадрони під командуванням підесаула М.Заміського), використовувалися в якості допоміжних розвідзагонів. У 444-й і 454-й охоронних дивізіях було сформовано по два козачих дивізіони по 700 шабель у кожному. У складі 5-тисячного німецького кінного з'єднання „Бозелагер”, створеного для охоронної служби в тилловому районі групи армій „Центр”, служило 650 козаків, причому частина з них складала ескадрон важкої зброї.

Козачі частини створювалися й у складі армій німецьких сателітів, що діяли на Східному фронті. Принаймні, відомо, що козачий загін із двох ескадронів був сформований при кавалерійській групі „Савоя” 8-ї італійської армії. З метою досягнення належної оперативної взаємодії практикувалося зведення окремих частин у більш великі з'єднання. Так, у листопаді 1942 р. проти партизанів у районі Дорогобужа й Вязьми діяли чотири козачих батальйони (622, 623, 624 і 625-й, що раніше складали 6, 7 і 8-й полки), окрема моторизована рота (638-а) і дві артилерійські батареї, які були об'єднані в 360-й козачий полк на чолі з балтійським німцем майором Э. фон Рентельном [3, 300].

До квітня 1943 р. у складі вермахту діяло близько 20 козачих полків чисельністю від 400 до 1000 чоловік кожний і велика кількість дрібних частин, що нараховували в цілому до 25 тис. солдатів і офіцерів. Найбільш надійні з них були сформовані з добровольців у станицях Дону, Кубані й Тереку або з перебіжчиків при німецьких польових з'єднаннях. Особовий склад таких частин в основному входили уродженці козачих областей, багато хто з них боролися з більшовиками ще в роки Громадянської війни або піддавалися репресіям з боку радянської влади в 1920-30-і роки, і тому були кровно зацікавлені у боротьбі з радянським режимом. У цей же час в ряді частин, що формувалися в Славуті і Шепетівці, виявилось багато випадкових людей, що називали себе козаками лише для того, щоб вирватися з таборів військовополонених і тим самим врятувати своє життя. Надійність цього контингенту завжди була під великим сумнівом, а найменші труднощі серйозно позначалися на його моральному стані і могли спровокувати перехід на сторону супротивника.

Восени 1943 р. деякі козачі частини були передислоковані до Франції, де використовувалися на охороні Атлантичного валу й у боротьбі з місцевими партизанами. Так, 360-й полк фон Рентельна, розміщений побатальйонно уздовж узбережжя Біскайської затоки (до цього часу він був перейменований у Козачий фортечний гренадерський полк), у серпні 1944 р. був змушений з боями пройти довгий шлях до німецького кордону по зайнятій партизанами території. 570-й козачий батальйон був спрямований проти англо-американців, що висадилися в Нормандії, і в перший же день у повному складі здався в полон. 454-й козачий кавалерійський полк, блокований частинами регулярних французьких військ і партизанами в містечку Понтальє, відмовився капітулювати й був майже цілком знищений. Така ж участь спіткала в Нормандії 82-й козачий дивізіон М.Заміського [2, 396].

Більшість із сформованих у 1942-1943 р у містах Славуті і Шепетівці козачих полків продовжували діяти проти партизанів на території України й Білорусії. Деякі з них були переформовані в поліцейські батальйони, що носили номери 68, 72, 73 і 74-й. Інші були розгромлені в зимових боях 1943/44 р. в Україні, а їхні залишки влилися до складу різних частин. Зокрема, залишки розгромленого в лютому 1944 р. під Цуманью 14-го Зведено-козачого полку були включені в 3-ю кавалерійську бригаду вермахту, а 68-й козачий поліцейський батальйон восени 1944 р. виявився в складі 30-ї гренадерської дивізії військ СС (1-а Білоруська), відправленої на Західний фронт [4, 35].

Після того, як досвід використання козачих частин на фронті довів їхню практичну цінність, німецьке командування прийняло рішення про створення у складі Вермахту і великого козачого кавалерійського з'єднання. 8 листопада 1942 р. командиром з'єднання було призначено полковника Г.фон Паннвіца, блискучого кавалерійського начальника, до того ж, він добре володів російською мовою. Здійснити план по формуванню з'єднання вже в листопаді перешкодив радянський наступ під Сталінградом, і до його реалізації вдалося приступити лише навесні 1943 р. – після відходу німецьких військ на рубіж ріки Міус і Таманський півострів і відносної стабілізації фронту. Відійшовши разом із німецькою армією з Дону і Північного Кавказу, козачі частини були зібрані в районі Херсона і поповнені за рахунок козаків-біженців. Наступним етапом стало зведення цих „ірегулярних” частин в окреме військове формування. Спочатку було сформовано чотири полки: 1-й Донський, 2-й Терський, 3-й Зведено-козачий і 4-й Кубанський, загальною чисельністю до 6000 чоловік.

21 квітня 1943 р. німецьке командування віддало наказ про організацію 1-ї Козачої кавалерійської дивізії, у зв'язку з чим сформовані полки були перекинуті на навчальний полігон Мілау (Млава), де ще з довоєнних часів знаходилися склади спорядження польської кавалерії. Сюди ж прибули кращі із фронтових козачих частин полки „Платов” і „Юнгшультц”, 1-й Отаманський полк Вольфа і 600-й дивізіон Кононова. Створені без врахування військового принципу, ці частини розформувалися, а їхній особовий склад зводився в полки по приналежності до Донського, Кубанського і Терського козачих військ. Виключенням був дивізіон Кононова, включений у дивізію як окремий полк. Створення дивізії було закінчено 1 липня 1943 р., коли фон Паннвіц отримав звання генерал-майора та був затверджений її командиром.

Остаточо сформована дивізія мала у своєму складі штаб з конвойною сотнею, групу польової жандармерії, мотоциклетний взвод зв'язку, взвод пропаганди і духовий оркестр, дві козачі кавалерійські бригади – 1-у Донську (1-й Донської, 2-й Сибірський і 4-й Кубанський полки) і 2-у Кавказьку (3-й Кубанський, 5-й Донської і 6-й Терський полки), два кінно-артилерійських дивізіони (Донської і Кубанський), розвідвідділ, саперний батальйон, відділ зв'язку, підрозділ тилового обслуговування (усі дивізіонні частини носили номер 55) [5, 56].

Кожний з полків складався з двох кінних дивізіонів, в яких були три ескадрони, а також кулеметний, мінометний і протитанковий ескадрон. За штатом у полку нараховувалося 2000 чоловік, включаючи 150 чоловік німецького кадрового складу.

На 1 листопада 1943 р. у дивізії нараховувалось 18 555 чоловік, у тому числі 3827 німецьких нижніх чинів і 222 офіцера, 14 315 козаків і 191 козачих офіцерів. Німецькими кадрами були укомплектовані всі штаби, спеціальні і тилові підрозділи. Усі командири полків (крім І.Кононова) і дивізіонів (крім двох) також були німцями, а ускладі ескадрону Шкуро було 12-14 німецьких солдатів і унтер-офіцерів на господарських посадах. Ця дивізія вважалася найбільш русифікованим із регулярних з'єднань вермахту: командирами стройових кінних підрозділів-ескадронів і взводів – були козаки, а всі команди віддавалися російською мовою.

У Моково, недалеко від полігона Мілау, був сформований козачий учбово-запасний полк під командуванням полковника фон Босі, що носив номер 5-й по загальній нумерації запасних частин східних військ. Полк не мав постійного складу і нараховував у різні часи від 10 до 15 тисяч козаків, що постійно прибували зі Східного фронту й окупованих територій і після відповідної підготовки розподілялися по полках дивізії. При учбово-запасному полкові діяла унтер-офіцерська школа, що готувала кадри для стройових частин. Відразу була організована Школа юних козаків – своєрідний кадетський корпус, де проходили військове навчання підлітки, що втратили батьків.

Восени 1943 р. 1-ша Козача кавалерійська дивізія була відправлена до Югославії, де помітно активізували діяльність партизанів під керівництвом Й. Броз Тіто. Завдяки своїй великій рухливості і маневреності козачі частини виявилися краще пристосованими до гірських Балкан і діяли тут більш ефективно, ніж неповороткі ландверні дивізії німців, що несли тут охоронну службу. Протягом літа 1944 р. частини дивізії провели п'ять самостійних операцій у гірських районах Хорватії й Боснії, у ході яких знищили багато партизанських опорних пунктів і перехопили у свої руки ініціативу наступальних дій. Серед місцевого населення козаки здобули собі погану славу. Відповідно до наказів командування про самозабезпечення, вони прибігали до реквізиції коней, продовольства й фуражу у селян, що часто виливалося в масові грабежі й насильства. Села, населення яких підозрювалося в пособництві партизанам, козаки зрівнювали із землею [2, 207].

Передача в серпні 1944 р. іноземних національних формувань Вермахту у ведення СС відбилася і на долі 1-ї Козачої кавалерійської дивізії. На нараді, що відбулася на початку вересня в ставці Гімmlера за участю фон Паннвіца й інших командирів козачих формувань, було прийняте рішення про розгортання дивізії, поповненої за рахунок частин, перекинених з інших фронтів, у корпус. Одночасно

передбачалося провести серед козаків, що опинилися на території Рейха мобілізацію, для чого при Головному штабі СС був утворений спеціальний орган – Резерв козачих військ на чолі з генерал-лейтенантом О.Шкуро.

Незабаром у дивізію фон Паннвіца стали прибувати великі й малі групи козаків і цілі військові частини. Серед них були два козачих батальйони з Кракова, 69-й поліцейський батальйон з Варшави, батальйон заводської охорони з Ганноверу і, нарешті, 360-й полк фон Рентельна із Західного фронту. 5-й козачий учбово-запасний полк, що дислокувався до останнього часу у Франції, був перекинений до Австрії (м. Цветле) – ближче до району дій дивізії. Зусиллями вербувальних штабів, створених Резервом козачих військ, вдалося зібрати більш 2000 козаків із числа емігрантів, військовополонених і східних робітників, що були також відправлені в 1-у Козачу дивізію. У результаті протягом двох місяців чисельність дивізії (не рахуючи німецького кадрового складу) збільшилася майже у два рази [5, 487].

Наказом від 4 листопада 1944 р. 1-а Козача дивізія була передана в підпорядкування Головному штабу СС. Ця передача стосувалася, насамперед, сфери матеріально-технічного постачання, що дозволило поліпшити забезпечення дивізії зброєю, бойовою технікою й автотранспортом. Так, наприклад, артилерійський полк дивізії одержав батарею 105-мм гаубиць, саперний батальйон – кілька шестиствольних мінометів, розвідзагін – штурмові гвинтівки StG-44. Крім того, дивізії, по деяким даним, було додано 12 одиниць бронетехніки, включаючи танки і штурмові знаряддя.

Наприкінці 1944 р. 1-й Козачій дивізії довелося зштовхнутися з частинами Червоної Армії, які намагалися з'єднатися на р. Драва з партизанами Тіто. У ході запеклих боїв козакам удалося завдати важкої поразки одному з полків 233-ї радянської стрілецької дивізії і змусити супротивника залишити захоплений раніше плацдарм на правому березі Драви. У березні 1945 р. частини 1-ї Козачої дивізії вже розгорнутої у корпус брали участь в останній великій наступальній операції Вермахту в ході Другої світової війни, коли на південному фасі Балатонського виступу козаки успішно діяли проти болгарських частин.

Наказом від 25 лютого 1945 р. дивізія була перепідпорядкована в 15-й Козачий кавалерійський корпус військ СС. 1-а і 2-а бригади перейменовувалися в дивізії без зміни їхньої чисельності й організаційної структури. На базі 5-го Донського полку Кононова почалося формування Пластунської бригади двохполкового складу з перспективою розгортання в 3-ю Козачу дивізію. Кінно-артилерійські дивізіони в дивізіях переформовувалися в полки. Загальна чисельність

корпуса досягла 25 000 солдатів і офіцерів, у тому числі від 3000 до 5000 німців. Крім цього, на завершальному етапі війни разом із 15-м Козачим корпусом діяли такі формування як Калмицький полк (до 5000 чоловік), Кавказький кінний дивізіон, Український батальйон СС і група танкістів РОА, з врахуванням яких під командуванням групенфюрера і генерал-лейтенанта військ СС (з 1 лютого 1945 р.) Г. фон Паннвіца знаходилося 30-35 тис. чоловік.

Отже, протягом всієї війни козачі частини у Вермахті та СС проходили неодноразове переформування. Вважається, що всього протягом Другої світової війни у рядах Німецької армії воювало 250 тис. козаків. Більшість були розбиті в боях, або потрапили до полону. Але основну кількість полонених козаків було зосереджено окупаційною владою Союзників в Італії в місті Лієнц. З котрого вони були депортовані в Радянський Союз де більшість загинула в таборах або розстріляні відразу після перетину демаркаційної лінії окупації.

Джерела та література

1. Авдеев А. Там помят о нас. – М.: Мол. гвардия, 1986.
2. Александров К. Армия генерала Власова 1944-1945. – М.: Яуза, Эксмо, 2006.
3. Бишоп К. Иностранные дивизии III Рейха. Иностранцы добровольцы в войсках СС 1940-1945. – М.: Эксмо, 2006.
4. Гончаренко О. Г. Белоэмигранты между звездой и свастикой. – М.: Вече, 2005.
5. Крикунов П. Казаки между Гитлером и Сталиным. – М. Яуза, Эксмо, 2005.
6. Хоффманн Й. История власовской армии – Париж: YMCA-PRESS, 1990.
7. Второй этап Гражданской войны // www.polit.ru

УДК 94(477)

Галуза В.П.,
магістрантка
історико-соціологічного
факультету РДГУ
Науковий керівник:
доц. Савчук П.О.

УКРАЇНСЬКА „ЦІНА” ПЕРЕМОГИ У ВЕЛИКІЙ ВІТЧИЗНЯНІЙ ТА У ДРУГІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНАХ – ТАЄМНИЦЯ ЗА СІМОМА ЗАМКАМИ?

Якщо матеріальні збитки, заподіяні Україні в роки Другої світової війни, у вітчизняній історіографії значною мірою відображені, то про демографічні втрати, на жаль, ми ще й на початку XXI ст. знаємо недостатньо, оскільки такі відомості тривалий час були таємницею за

сьома замками. Лише останнім часом вчені доторкнулися до того, що ретельно оберігалось від стороннього погляду невсипущим контролем державних можновладців. Ми стоїмо на початку шляху до з'ясування справжніх розмірів народної трагедії у війні і зможемо вважати свій обов'язок перед загиблими виконаним лише в тому випадку, коли вшануємо всіх, хто поліг у лиху годину.

На відміну від зарубіжної історіографії, де питання про втрати знаходиться в одному ряду з іншими напрямками наукових досліджень, радянські історики вимушені були притримуватись точки зору партійно-військових верхів. Заангажованість науковців впливала з того, що проблема соціальних втрат у війні в Радянському Союзі мала політичну фабулу. Зусилля науковців упродовж десятиріч спрямовувалися на те, щоб применшити страждання народу від економічних експериментів, репресій, воєн.

Людські втрати України невіддільні від загальносоюзних, проте підрахувати їх набагато важче, ніж загальносоюзні. Тому український аспект проблеми людських втрат є менш з'ясованим. Статистика не завжди враховувала республіканський зріз. Крім того, виникає природне питання: кого слід враховувати: уродженців України чи українців, а чи можна вважати українцями військовослужбовців і цивільне населення з інших республік, які загинули на території України? І як бути з українцями, котрі гинули на інших, не українських фронтах: в інших республіках або взагалі поза кордонами Радянського Союзу?

Майже відразу після звільнення України від німців її відвідав американський журналіст Едгар Сноу. Про своє враження він писав: „Вся ця титанічна боротьба, яку деякі схильні скинути з рахунку, як якусь „славу Росії”, була насправді – і в багатьох аспектах – насамперед боротьбою, запеклою війною України, яка їй коштувала багатьох болючих втрат. Звичайно, найбільшою втратою були людські життя. Жодна інша країна Європи не зазнала такого руйнування міст, промисловості, сільськогосподарських угідь, загибелі стількох людей” [12; 359]. Це й не дивно: фронт двічі прокочувався територією України: спочатку – з заходу на схід, а потім – зі сходу на захід. Перечитуєш слова очевидця подій „Жодна інша країна не зазнала... загибелі стількох людей”, і хочеться дізнатися, скільки тисяч чи мільйонів українців охоплює поняття „стількох”?

В українській історіографії радянської доби відсутня єдність в оцінці людських втрат УРСР у роки війни. В одній із праць говориться про понад 5 млн. загиблих громадян республіки [13; 80]. У звіті Академії медичних наук УРСР, опублікованому відразу по війні,

ЗМІСТ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ ІСТОРІЇ	3
Мирончук М. ЗАХІДНИЙ ВЕКТОР ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДАНИЛА ГАЛИЦЬКОГО.....	3
Прокопчук С. БЕРЕСТЕЦЬКА БИТВА 1651 р. У НАЦІОНАЛЬНОМУ ЛІТОПИСІ XVII-XVIII ст.....	8
Парфенюк В. ПЕРЕЯСЛАВСЬКА РАДА У МІФАХ ТА ФАКТАХ.....	14
Мельник І. СОЮЗ ВИЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ ТА ЙОГО БОРОТЬБА ЗА ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ.....	22
Копищик А. ПОЛІТИКА УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ ЩОДО НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН: СУЧАСНА ВІТЧИЗНЯНА ІСТОРІОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ.....	28
Кукурудза А.Р. ІДЕЙНО-НАЦІОНАЛЬНА СУТНІСТЬ АВТОКЕФАЛІЇ УАПЦ.....	32
Рачок В. УКРАЇНСЬКІ ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ НА ВОЛИНІ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД.....	39
Фалат О. ПОЛІТИКА ПОЛЬСЬКОЇ ВЛАДИ ЩОДО УКРАЇНСЬКОЇ КООПЕРАЦІЇ НА ВОЛИНІ У 30-Х РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ.....	47
Самсонюк Т.М. ДІЯЛЬНІСТЬ КАРАЛЬНО-РЕПРЕСИВНИХ ОРГАНІВ У ЗАХІДНІЙ УКРАЇНІ 1939-1941 РР.: РАДЯНСЬКА ТА ПОСТРАДЯНСЬКА ІСТОРІОГРАФІЯ.....	53
Кратюк І.Б. „ДОПОМІЖНА УКРАЇНСЬКА ПОЛІЦІЯ” ЯК СУБ’ЄКТ ГОЛОКОСТУ.....	63
Михальчук Р. ЖОВТЕНЬ 1942-ГО: ТРАГЕДІЯ МІЗОЦЬКИХ ЄВРЕЇВ.....	68
Писцьо В. СТАНОВИЩЕ УКРАЇНСЬКИХ ОСТАРБАЙТЕРІВ У РОКИ НІМЕЦЬКО-РАДЯНСЬКОЇ ВІЙНИ.....	78
Карпуніна Т.О. ХОЛІМСЬКО-ВОЛИНСЬКА ТРАГЕДІЯ, ЇЇ ПЕРЕДУМОВИ, ПЕРЕБІГ, НАСЛІДКИ.....	85

Вертелецька Н.В. ОСОБЛИВОСТІ „РАДЯНІЗАЦІЇ” НА РІВНЕНЩИНІ ПІСЛЯ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ.....	91
Бондарчук-Саввон Н.С. МІСТО ІЗЯСЛАВ У ЕТНОНІМАХ ТА ТОПОНІМАХ.....	96
ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ СВІТОВОГО РОЗВИТКУ	103
Калитюк О.О. СОЦІАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ТА ПРАВОВІ ОСНОВИ ХЕТТСЬКОЇ ДЕРЖАВИ.....	103
Петлюк І.В. БОСНІЙСЬКІ СЛОВ’ЯНИ-МУСУЛЬМАНИ: ТРАНСФОРМАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ (XV – поч. ХХ ст.).....	109
Давидчук С.Ю. ІНКОРПОРАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЕЛІТИ В РОСІЙСЬКЕ ДВОРЯНСЬКЕ СЕРЕДОВИЩЕ У XVIII ст.....	117
Кедрук О.П. „ОСВІЧЕНИЙ АБСОЛЮТИЗМ”: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА.....	124
Шмид О.П. ЧЕСЬКА АГРАРНА КОЛОНІЗАЦІЯ ВОЛИНІ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ ст.....	129
Івчик Н.С. ТЕНДЕНЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ РОСІЇ ЩОДО НІМЦІВ ВОЛИНІ У ХІХ ст.....	136
Нагорнюк О.М. ДЕМОГРАФІЧНИЙ СКЛАД РОСІЙСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ МЕНШИНИ ЗАХІДНОЇ ВОЛИНІ В 1920-х -1930 рр.....	145
Долганов П.С. МІЩАНСЬКЕ БРАТСТВО – АРТИКУЛЯТОР ІДЕЇ ЗМІН СОЦІАЛЬНИХ РОЛЕЙ СУБ’ЄКТІВ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОГО ПОЛІТИКУМУ.....	150
Бунечко С.М. НАЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ КРЕДИТУВАННЯ ТОРГОВЦІВ У ПОЛЬЩІ (1930-ті РОКИ).....	156
Сухий П.В. КОЗАЧІ ФОРМУВАННЯ У ВЕРМАХТІ ТА СС.....	163
Галуза В.П. УКРАЇНСЬКА „ЦІНА” ПЕРЕМОГИ У ВЕЛИКІЙ ВІТЧИЗНЯНІЙ ТА У ДРУГІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНАХ – ТАЄМНИЦЯ ЗА СІМОМА ЗАМКАМИ?.....	171
Федюкевич О.В. ПАРТІЙНО-ПОЛІТИЧНА СИСТЕМА ДЕРЖАВИ: ЛЕГАЛІЗАЦІЯ ПРАВЛЯЧИХ СИЛ.....	178

Козлюк Р.В. СЕРЕДНЯ АЗІЯ І КАВКАЗ: МІЖ РОСІЄЮ І США.....	184
Іванченко О.В. ДІЯЛЬНІСТЬ ВИШЕГРАДСЬКОЇ ГРУПИ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ ТА СПІВПРАЦЯ З УКРАЇНОЮ.....	188
Коломис Р.В. ГЛОБАЛІЗАЦІЯ: ШЛЯХИ РОЗВИТКУ.....	193
Желізняк В. ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ЯК СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ФЕНОМЕН: ВИТОКИ І СТАНОВЛЕННЯ.....	203
ДУХОВНО-КУЛЬТУРНЕ ЖИТТЯ.....	206
Ісічук Т.С. ХРИСТІАНСЬКИЙ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК КУЛЬТУРИ КИЇВСЬКОЇ РУСИ.....	206
Бородинська Л.І. ВИДАВНИЧА ДІЯЛЬНІСТЬ СВАНГЕЛЬСЬКИХ ХРИСТІАН В УМОВАХ ДРУГОЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ.....	212
Єфимець А.К. НА ДДНІПРЯНСЬКІ ЕМІГРАНТИ У КУЛЬТУРНОМУ ЖИТТІ ЗАХІДНОЇ ВОЛИНИ (1921-1939).....	217
Пивоварчук Н.М. МІЖВОЄННА ПРАГА – РОСІЙСЬКИЙ ОКСФОРД.....	222
Олексій Заворотній БЕРЕСТЕЦЬКА СІЧА. ДРАМА.....	226
ЗМІСТ.....	285

Наукове видання

Історія очима молодих дослідників

*Збірник матеріалів регіональної наукової конференції
молодих вчених, аспірантів, здобувачів, магістрантів*

Випуск 3

Відповідальні за випуск: **Шеретюк В.М.** – кандидат історичних наук,
доцент, декан історико-соціологічного
факультету РДГУ
Галуха Л.Ю. – кандидат історичних наук,
доцент, заступник декана історико-
соціологічного факультету РДГУ

Комп'ютерна верстка: *Бородинська Л.І., Самсонюк В.Б., Третяк О.Ю.*
Комп'ютерний макет: *Третяк О.Ю.*

Позиція редколегії може не збігатися з думками авторів
Відповідальність за наукову точність і грамотність матеріалів несуть
автори та їх наукові керівники

Підписано до друку 15.07.2008 р. Формат 60x84 1/16.
Гарнітура Times New Roman. Папір офсетний.
Друк ізографічний. Умовин. друк. арк. 15,2.
Наклад 100 прим. Зам. №55/1.

Адреса редакції: кафедра політичних наук, Рівненський державний гуманітарний
університет, вул. Остафова, 29, м. Рівне, 33027.

Віддруковано засобами оперативної поліграфії
редакційно-видавничого відділу
Рівненського державного гуманітарного університету